

RENKLİ FOTOĞRAF SERÜVENİ

Horst STANBACH

Renkli fotoğrafın gelişmesi son otuz yıl içinde olmuştur. İlk önce yavaş, sonraları tahmin edilemeyecek kadar hızlı ve emin adımlarla. Bu yazıda bir uzmanın kaleminden bilimsel ve sanat açısından bugünkü durumu ve ciddi amatörler için yeni imkânları okuyacaksınız.

Işın esaslı otuz yıllarının ortalarında başladı. O zaman ilk önce Kodak ve bir yıl sonra da Agfa doğrudan doğruya pozitif yıkanabilen (çevrilebilen) ilk renkli filmleri piyasaya çıkarmışlardı. Çağlardan beri insanoğlunun rüyalarına giren şey nihayet gerçekleşiyordu: artık herkes dünyanın, gözle görüldüğü gibi renkli olarak resmini çekebilecekti.

Tabii renkli fotoğraflar ilk önce çevremizdeki renklerin bir kopyesi oluyordu. O zaman tabii ki daha herhangi bir güzellik kusuru olmadığı için ilk hayranlığın sınırı yoktu. Fakat zamanla bir resmin sırf renkli olmasının onu muhakkak daha iyi yapmadığı anlaşılmağa başladı. Ve ondan sonra birden bire siyah beyaz fotoğrafla uğraştığımız yüzyıllık zaman içinde renkleri görmeyi unuttuğumuz gerçeği ortaya çıktı.

Zamanla her rengin, değişmez karakteri olan bir nevi kişilik taşıdığına hayretle farkına varır gibi olduk, adeta her rengin kendine göre özel bir yaşantısı vardı. Renklerin de bağrabilirdikleri veya nezaketle bir fısıltı ile konuştukları, birbirleriyle anlaştıkları; öte yandan birbirlerini kuvvetlendirdikleri, birbirlerini susturdıkları, hattâ birbirleriyle kavgaya giriştikleri ve birbirlerini ısırabildikleri bile oluyordu. İçlerinden bazıları içinizde soğuk, bazıları sıcak hisler yaratıyor, genellikle dikkatle bakmasını bilenlerde o ana kadar rastlanmayan duygular ve heyecanlar meydana getiriyorlardı. Bazan üç boyutlu bir algının bile yardımcıları oldukları oluyordu: Sarı yakın, mavi uzak hissini veriyordu. Sonunda bizim subjektif görüş

kabiliyetimizin, renkli filmin tabiatın renklerini tespit eden fiziksel kanunlara pek ayak uydurmadığı da ortaya çıktı.

Kıscacası tamamiyle yeni bir anlayış düzenine ihtiyaç vardı. Bize renk kompozisyonlarının kanunlarını renk uyumu (armonisi) ve renk akordlarının önemini anlatabilmek ve bizi aydınlatabilmek için uzmanlar eski üstatlarının ve büyük renk teoriklerinin (kuramcılarının) okullarına gitmek zorunluluğunu duydular. Gözlerin uzaklığa göre kendisini ayarlayabilmesi, ışığın az veya çokluğuna kendisini alıştırmayı aynı anda meydana gelen ve birbirini izleyen ışık farkları (kontrastlar) gibi olayları anlatabilmek için de görme duyusunun fizyolojisini incelediler. Renkle ilgili fiziksel kanunları araştırdılar ve renk sıcaklık ölçme aletleri, «Mired ve Dalami-red» değerleri, renk tashih ve konversiyon filitreleri sayesinde renkli fotoğrafta yaptığımız «hataları» düzeltme imkânını sağladılar.

Acaba bütün bunlar lüzumsuz şeyler miydi? Katiyen! Tam tersine; eğer bu bilimsel yaklaşım ve birkaç porsiyon pratik tecrübemiz olmasaydı, tesadüfle elde edilen sonuçların birinden ötekisine bilinçsiz atılmaktan kendimizi kurtaramayacaktık.

Renğin Eleştirilmesi :

Bu kadar ince eleyip sık dokumak tabii bazılarında bir tereddüt ve şüphe uyandırdı. «Armonij öğretisini mükemmel bilen bir adam, iyi bir armoni öğretmeni olabilir, fakat hiç bir zaman bir kompozitör olamaz». Hattâ dahası da var: acaba bir hesap meselesi gibi açıkça sonuç veren ve tuttuğu yoldan ayrılmayan bu armoni, işin ideali midir? Birçok fotoğraf yazarı bu şekilde eleştirmeler yazıp durdu.

Bir taraftan da renkli fotoğraf imkânlarının gittikçe genişlemesine karşı, pren-

sibe dayanan kuramsal düşüncelerin yanında, çok sayıda birçok tabular ortaya çıkıyordu. Siyah-beyaz fotoğrafta üç boyutluluk hissinj verebilmek için kullanılan yan, hattâ karşı ışık (kontrlümyer) bu renkli fotoğrafta büyük bir günâh yarıyordu. Ne anlamsız şey!

Aynı şekilde güneşe karşı da resim çekmek yasaktı, çünkü gözü alıcı lekeler meydana gelebilirdi. Buna metelik vermeyen birçok fotoğrafçılar sayısız resimlerde bunun tam tersini ispat ettiler.

Renkli fotoğrafta resmin en ufak bir netsizliğe tahammülü olmadığı iddiası birçok yerde yanlış çıkmadı mı? Bilerek ve kısmi yapılan bir netsizlik siyah-beyaz fotoğraftan çok daha fazla renkli fotoğrafta sanatkârane etkilere yardım etmiyor mu? Bilindiği gibi artan netsizlikle renklerin doyumu azalır ki böylece renk kontrastları ve renk yoğunluğunu geniş ölçüde ayarlamak kabil olmaz mı? Hattâ fotoğraf makinesinin elde hareket ettirilmesi sayesinde arka plânın bulanık ve netsiz olması, meselâ hızla giden bir yarış otomobilinin veya bir 100 metre koşucusunun hareketini canlı olarak yansıtmak biricik imkân değil midir? Meksika Olimpiyadında çekilen birçok spor resimlerinde bu hususta çok iyi örneklerle rastlanabilir.

Renkli fotoğraf çekenlere bir tavsiyemiz, çektikleri resimle ilgili bütün bilgileri bir yere yazmalarıdır, bu kadar karışık veriler hiç kimsenin devamlı olarak hatırlama kalmaz. Çinlilerin dediği gibi en kötü mürekkep en iyi bellekten iyidir.

Tecrübe kazanmak isteyen her amatör piyasadaki renkli filmleri bir kere denemelidir. Hiç bir renkli film yapıcısı kendi filminin renkleri «tabiatta olduğu gibi» verebileceğini iddia edemez. Her renkli filmin kendine özgü bir karakteri vardır, hattâ buna kendi boya paleti de diyebilirsiniz. Bir film hakkında karar verebilmek veya duruma göre değişik maksatlar için değişik renkli filmler seçebilmek için işte bu paleti bilmek lâzımdır.

İlumlu Renkli Filmler :

Aynı bir renkli film fabrikasının renkli filmleri arasından bile fotoğraf almıran kullanılacak ışığın bileşimine uyacak film seçmek gerekir. Gerçi gündüz veya suni ışık filmlerinde ilgili renk sıcaklığına uygun film tipini seçmek esastır. Fa-

kat aslında bir tabii ışık renkli filmini suni ışıkta veya suni ışık renkli filmini rum için olağanüstü bir etki yaratabilir. Bilinçli bir serin renk nüansı, meselâ, gündüz ışığında suni ışık renkli film kullanmak suretiyle elde edilebilir.

Renk tashih filitreleri (ekranları) ile bir renk tonunun muhtemel fazlalığı nasıl önlenebilirse, renkli bir resmin renk karakterini de aynı şekilde istenilen yöne doğru değiştirmek kabildir. İyi cam filitreleri pek ucuz şeyler olmadığı için bunların yerine daha ucuz olan jelâtin filitrelere kullanılmaktadır. Optik bakımından bunlar da ötekilerden aşağı kalmazlar, hattâ daha ince olduklarından daha da iyi sonuç verirler, bir tek sakıncaları parmak izlerine ve tırnak çizgilerine karşı fazla hassas olmalarıdır. Bu vesile ile bir noktayı da belirtmek yerinde olur, etraftan gelen yansıyan ışınlarla karşı kullanılan renksiz (nötr gri) polarizasyon filitreleri ile yalnız bulutlu bir gökyüzünün «dramatik» bir şekilde fotoğrafını çekmek değil, aynı zamanda belirli koşullarda alınacak resmin renklerini de etkilemek kabildir.

Renkli filitrelerle renkleri genel olarak kaydırmak kabil olduğu gibi ışıkla da kolayca kısmi renk değişiklikleri elde etmek kabil olur. Çok defa (ve haklı olarak) karışık ışıkla çalışılmaması tavsiye edilmesine rağmen, tecrübeli amatörlerin elinde gündüz ışığı ile suni ışığın beraberce kullanılması çok değişik hoş etki ve sonuçlar verebilir. Ayrıca lâmbalarının önlerine renkli ince selofan yapraklar konulan suni ışıkla da sayısız etki imkânları sağlanabilir. Bunlardan başka hiç alışılmamış ultraviyole ve infra kırmızı ışık kaynakları da vardır.

Daima aynı odak boylu (fuayyeli) bir objektifle çalışmaktan kıvanç duyan amatörler olduğu gibi, değişik odak boylu objektiflerle çalışmaktan zevk alan amatörlerin sayısı da az değildir. Değişik odaklı objektiflerle değişik uzaklıklardan alınan fotoğrafların da kendilerine göre çok çekici tarafları vardır. Kısaca denilebilir ki, böyle objektiflerle resmini çekeceğimiz şeylerin bulunduğu yeri tamamiyle değişik açılardan görmek, yani onları bir nevi değiştirmek bazı ayrıntıları ön plâna almak veya geride sönük bırakmak, böylece resmin ağırlık merkezini devamlı surette değiştirmek kabildir, tabii bunun da belirli sınırları vardır.

Optik hatalardan fotoğrafçılıkta faydalanarak ilginç etkiler yaratmak her amatörün bildiği bir «sır»dır. Işık ışınlarının belirli bir şekilde fotoğrafa alınması, aksi halde hiç de arzu edilmeyen, ışığın dıtabii ışıkta kullanmak yanlış olmakla beraber, böyle bir hareket çok özel bir duyafram kapaklarının kenarlarında meydana getirdiği kırınım özelliklerinden faydalanmak suretiyle kabildir: diyaframı kıs mak suretiyle objektif açıklığı çok fazla küçültülürse, güneş, sokak lâmbaları, mumlar veya su, cam, madenler v.b. üzerindeki yansımalar bir ışın demeti tarafından sarılır.

Aynı şeyi objektifin önüne konan çok fazla ince olmayan bir tel örgü, kafes ile de elde etmek kabildir. Böyle bir kafes aynı zamanda resmin çizgilerini yumuşatıcı bir etki de yapar ve renkli fotoğrafta renk tonlarını kafes örgüleri ne kadar sıkısa o kadar fazla olmak üzere, «majörden minöre» doğru «akordlar». Kısım üzerine ince vazelin sürülmüş bir cam levha fotoğraf makinesinin önüne konulduğu zaman, resmi alınacak cismi, (motifi), belki taciz edici olabilecek bir çevreden, bir rüyâ âleminde imiş gibi dışarı çıkarır. Tabii optik araçlarla büyüdü resimler çekmenin daha birçok olanakları vardır. Meselâ zoom'lu objektifli makinelerle hareketsiz fotoğraflarda da bazı hoş hareket etkileri elde etmek mümkündür. (Zoom objektif, aynı zamanda birkaç odak boyuna sahip olan ve objektif halkasının çevrilmesiyle bunların çabukça değiştiği objektiflerdir, ilk olarak film makinelerinde kullanılmaya başlamıştı, bk. Bilim ve Teknik, Sayı 18).

Öte yandan balık gözü adı verilen objektiflerle de bütün doğru çizgilerinin yuvarlandığı resimler çekmek ve çok geniş bir perspektiften dünyaya bakmak kabildir. Tabii resmin kapsamı ile bu gibi etkiler arasında bir bağlantı olması şarttır.

Prizmatik taşlanan cam levhalarının objektifin önüne konulması suretiyle aynı bir motifi birçok şekilleri fotoğrafta alabilir, tekrarlamalar meydana gelir. Aslında basit cisimlerin aynalar önündeki sıralanmaları veya kaleidoskopik etkiler olağanüstü görüntüler meydana getirebilirler. (Kaleidoskop çocukların dürbün dedikleri konik boru şeklinde, içinde bir kaç ayna parçasının ve küçük renkli cam parçacıklarının bulunduğu ve boruyu her sallayışta renkli değişik yansıma şekillerinin görüldüğü bir oyuncaktır). Bu gibi

teknikler, bir de polarize ışık altında mikroskop ile kristallerin reismlerini çekmekte kullanılırsa, sınırsız imkânlar sağlarlar.

En büyük etki yapan, fakat o anda da güç olan konu insandır. Özellikle yabancı gözlemcilere de bir şey söyleyebilen bir resim çekmek sanıldığı kadar kolay değildir. Tanıdığımız biri veya komşunun kızı ne kadar güzel olursa olsun, veya çayırda gelincik toplayan cici bir çocuk gurubunun enstantane bir resmi onları tanıyanlardan başkalarını pek fazla ilgilendirmez.

Bir hatıradan biraz fazla olabilecek, bir sergide ve fotoğraf yarışmasında derece alabilecek renkli bir resmin herkesi ilgilendirecek bir tarafı olmalıdır. Güler yüzlü güzel çocuğumuzun denize doğru dalgaların arasına atılırken fotoğrafını alabilirseniz, o zaman resim yaşayan bir şeyi, yaşama sevincini tespit etmiş olur ve anlam kazanır.

Fotoğrafçılığın oldukça güç bir bölgesi renkli insan vücudu, akt, resimleridir. Renkli çıplaklığın taciz edici realizminden birçok fotoğraflar, büyük cam levhalar, renkli ışık, projeksiyonla eklenen şekil ve kalıplar, esrarengizlik veren yarım gölgeler v.b. gibi şeylerle kendilerini kurtarmağa çalışırlar.

Şimdiye kadar binlerce çıplak insan fotoğrafı görmüş olan biri olarak şunu belirtmek isterim ki bu konuda iyi resimler şu temel kurallara uymalıdır: Birincisi modelin hemen hemen yapmacık olmayan bir hareketin yardımı ile tabii ve ikincisi de, basitlik kelimesini kullanmamak için, fotoğrafik ifade tarzının sadeliği denebilir. Yalnız hevesli amatörün fazla cecaretini kırmamak için şu kadarını söyleyeyim ki, akt fotoğraflarında çok tecrübeli profesyonel fotoğraflar bile büyük başarısızlıklara uğramışlardır.

Lâboratuvarda Yapılan Deneyler :

Şimdiye kadar renkli filmle doğrudan doğruya fotoğraf çekmede elde olan imkânlardan söz ettim, çünkü bunları sağlamak bugün herkes için mümkündür. Fakat bu işle bir az daha ciddi şekilde uğraşmak isteyenler için karanlık odada çok daha geniş, adetâ sınırsız olanakların bulunduğunu da saklamak istemem. Yalnız lâboratuvar çalışmaları, gerekli gereç ve aparelerin yanında geniş bilgi ve siyah-beyaz film ve kâğıtlarına kıyasla çok daha güç olan renkli malzeme ile uzun za-

man çalışmış olmaktan doğan büyük bir tecrübeye ihtiyaç gösterir. Bu gibi bilgi ve tecrübelerle sahip olan amatörler ise her yerde azınlıktadır.

Tabii renk malzemesinin karanlık oda da işlenmesi hakkında bilgi ve tecrübe sahibi olanlar için böylece daha başka ve tatmin edici bir uğraşma alanı açılmış olur.

Renkli fotoğrafta başarıya ulaşmanın kesin bir reçete veya formülü yoktur. Bununla beraber, renkli fotoğraf yarışmalarında ödül kazanan resimlere dikkatle bakılırsa, başarının nedenlerini iki temel ögede özetlemenin kabil olacağı görünür: Resim kapsamının orijinalliği ve az sayıda ve çok kere belirsiz fazla göze çarpmayan renklere bağlı kalmak. Başarılı fotoğrafçılar herhalde hafızlamak, elimine et

mek, ayrıntıları dışarıda bırakmak veya bir yandan basitleştirmek, öte yandan da ilginç veya orijinal motifleri bulup meydana çıkarmak (görmek) sanatında bilgi ve beceri sahibidirler.

Başarılı fotoğrafçıların bir başka sırları daha vardır: Onlar başarı vaad eden bir motiften bir tek resim çekmezler, birçok resim, hattâ bütün bir film çekerler, her seferinde başka bir görüş açısından, başka bir ışık altında, tıpkı ressamın ellerine fırçayı alıp asıl işe girişmeden önce yaptıkları kroki gibi). Belki garip görünür ama, başarılı fotoğraf amatörleri aynı zamanda en çok film israf eden amatörlerdir ve başarının bedelinin yüksek olması biraz da bundan ileri gelmektedir.

HOBBY'den

AYIN FOTOĞRAFI

otomobile çarpan yıldırım

